

**Royal Belgian Academy Council
of Applied Science**

CAWET

**Comité van de Academie
voor
Wetenschappen en Techniek**

TAAL in ONDERWIJS en WETENSCHAP

The Use of Languages in Education and Science

november 2003

**Koninklijke Vlaamse Academie van België
voor Wetenschappen en Kunsten
Paleis der Academiën
Hertogsstraat 1, 1000 Brussel**

Het Comité van de Academie voor Wetenschappen en Techniek werd opgericht door de Klasse der Wetenschappen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten.

Het Comité, dat ten hoogste 50 leden telt, is paritair samengesteld uit vertegenwoordigers van de academische en van de industriële wereld.

Het heeft tot doel in een dialoog tussen wetenschap en industrie een op de toekomst gerichte evaluatie te maken van de wisselwerking tussen de wetenschappen in het algemeen, de techniek in het bijzonder, de maatschappij en de cultuur.

CAWET is het Vlaamse lid van de "Royal Belgian Academy Council of Applied Science" (BACAS).

De CAWET-verslagen worden gratis toegezonden aan openbare instellingen, universiteiten, hogescholen en (medewerkers van) steunende bedrijven. Anderen kunnen onze werking steunen door een vrijwillige bijdrage (€ 12,50) voor het dekken van de rapportkosten te betalen op rekening 000-1667153-14 van de Koninklijke Vlaamse Academie van België/CAWET, Hertogsstraat 1, 1000 Brussel.

Met dank voor de steun aan:

Alcatel Bell, Bekaert, Electrabel, Etex Group, ExxonMobil, Gevaert, IBM, Janssen Pharmaceutica, LMS International, Maes Bouwbedrijf, REM-B, BCK-CEN, Sidmar, Siemens, Tractebel, Triakon, Vanhout, Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening, Vetex, VITO.

Taal in onderwijs en wetenschap

INHOUDSTAFEL

1.	Situering	4
2.	Verslag van de besprekingen	4
2.1.	Algemene beschouwingen	4
2.1.1.	Behoud en bevordering van het Nederlands als taal van wetenschap en cultuur	4
2.1.2.	Maximale ontplooiingskansen voor de Vlaamse instellingen van hoger onderwijs en voor hun studenten in een Europese en mondiale context	5
2.2.	Punten van overeenstemming in het publieke debat	6
2.3.	Verschilpunten in het publieke debat	7
2.4.	De nieuwe Vlaamse taalregeling (4 april 2003): meer autonomie voor de onderwijsinstellingen	8
2.5.	De optimale oplossing	9
2.5.1.	De initiële opleidingen van de eerste en tweede cyclus, bachelor en meester	9
2.5.2.	De niet-initiële opleidingen	10
3.	Besluit en aanbevelingen	10
Bijlage : bepalingen uit het Vlaams decreet van 4 april 2003 betreffende het taalgebruik		11
Aanvullende informatie		12
1. Over het Nederlands in mondiaal perspectief		
2. Over het bevorderen van de meertaligheid in het algemeen en van het Engels in het bijzonder in de initiële opleidingen voor hoger onderwijs		
3. Over de taalopvang van de buitenlandse studenten		
Executive Summary		14

1. SITUERING

De Sorbonneverklaring en de Bolognaverklaring hebben in Vlaanderen en Nederland, maar ook in andere Europese landen, het debat over het gebruik van de taal in hoger onderwijs en wetenschap aangewakkerd.

De Europese ministers van onderwijs roepen op om voor het hoger onderwijs een Europese Ruimte te creëren. Ze willen de mobiliteit bevorderen van studenten, docenten, onderzoekers en administratief personeel opdat die kunnen genieten van de rijkdom die deze Europese Onderwijsruimte biedt, met inbegrip van de democratische waarden en de diversiteit van culturen en talen.

Over die diversiteit van talen wordt het debat op het publieke forum gevoed door twee doelstellingen:

1. Men wil het Nederlands behouden als volwaardige onderwijs-, wetenschaps-, werk- en cultuurtaal.
2. Men wil de academische onderwijsinstellingen en hun studenten in een Europese en mondiale context maximale ontplooiingskansen bieden.

In de schoot van CAWET werd een werkgroep opgericht met als opdracht

- de problematiek te behandelen van het gebruik van de talen in het hoger onderwijs in het licht van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen,
- de in het publieke debat daarover ingenomen standpunten te analyseren en een zo evenwichtig mogelijk standpunt te formuleren als meerwaarde tot het debat.

De werkgroep bestond uit leden van CAWET, leden afgevaardigd door de Koninklijke Vlaamse Academie van België (KVAB) / klasse van de menswetenschappen, en leden afgevaardigd door de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL). De werkgroep telde ook enkele leden „extra muros”.

Decreet van het Vlaams parlement

Ondertussen (april 2003) heeft het Vlaams parlement een decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen goedgekeurd waarin de taalregeling in de hogescholen en universiteiten is opgenomen (Bijlage).

2. VERSLAG VAN DE BESPREKINGEN

2.1. Algemene beschouwingen

2.1.1. *Het behoud en bevordering van het Nederlands als taal van wetenschap en cultuur*

Elke vorm van onderwijs, ook het hoger onderwijs, is ingebed in een maatschappelijk weefsel dat het bestaan ervan mogelijk maakt en er de vruchten van wenst te plukken.

In Vlaanderen is de situatie in zoverre bijzonder ten opzichte van de ons omringende landen, dat het universitair onderwijs in de moedertaal een recent gegeven is. Na het ontstaan van België heeft het een eeuw geduurd en een halve eeuw strijd gevegd eer de universiteiten in Vlaanderen en vervolgens die in de hoofdstad colleges in het Nederlands aanboden, naast de Franse zoals in Leuven en Brussel of in plaats ervan zoals in Gent.

Deze bijzondere situatie, gekoppeld aan de langzame politieke en socioculturele emancipatie van de bevolking in haar geheel, heeft met zich meegebracht dat het Nederlands als voertaal van het academisch onderwijs door vrijwel alle maatschappelijke geleerden in Vlaanderen werd en wordt beschouwd als een bij uitstek te koesteren verworvenheid.

Dat staat in contrast met de houding van sommigen in Nederland, zowel in politieke als in academische kringen. Zij zien de voertaal van het hoger onderwijs vooral als een willekeurig vehikel voor kennisoverdracht naar de eigen bevolking toe en, in zo ruim mogelijke mate, naar anderstalige buitenlandse gegadigden. Deze laatsten worden geacht voor Nederlandstalig academisch onderwijs weinig belangstelling aan de dag te leggen en aldus als potentiële ‘klanten’ verloren te zullen gaan.

Weinigen in Vlaanderen zullen een lans willen breken voor het vervangen van het Nederlands aan de instellingen voor hoger onderwijs door het Engels. Immers, pas enkele generaties geleden mocht het Nederlands er eindelijk de plaats innemen van een andere internationale taal, het Frans. De heilzame gevolgen van die historische ontwikkeling zijn in de voorbije decennia volop voelbaar geweest. Ze liggen ook vandaag nog vers in het geheugen:

- de openstelling van het academisch onderwijs voor brede lagen van de bevolking;
- de intellectuele stimulansen daarvan voor de groeiende emancipatie van een gehele maatschappij;
- de toegang tot wetenschapsbeoefening in de eigen moedertaal, die ook de taal bleek te zijn van een hoogontwikkeld wetenschappelijk bestel in Nederland;
- de invoering van het Nederlands in het bedrijfsleven met alle positieve gevolgen ervan op de sociale relaties, de arbeidsveiligheid, de motivatie en de economische bedrijfsresultaten die het substraat vormen voor individuele welstand, collectieve welvaart en maatschappelijk welzijn.

In Vlaanderen, waar het Nederlands kort na 1900 door Belgische kerkelijke en andere overheden nog als ongeschikt voor academisch gebruik werd bestempeld, maakte het grote indruk dat Nederland in de periode tussen 1901 en 1936 niet minder dan zeven wetenschappelijke Nobelprijzen in de wacht sleepte, terwijl het hoger onderwijs er uitsluitend in het Nederlands verliep.

De noodzakelijke en door iedereen gewenste interactie tussen het hoger onderwijs en de maatschappij die het draagt, hoeft hier niet verder te worden beargumenteerd. Een universiteit die niet communiceert met de eigen gemeenschap, snijdt zichzelf af van haar eigen wortels en schiet fundamenteel te kort in haar taak van maatschappelijke dienstverlening.

Het hoger onderwijs wordt niet alleen gevoed door de eigen gemeenschap, het zorgt ook voor de nodige *return* doordat het hoog opgeleide afgestudeerden levert die in die gemeenschap zullen functioneren als arts, ingenieur, bedrijfsleider, leraar, advocaat enz. In de allermeeste van die functies zullen zij zich in overwegende mate van het Nederlands bedienen, zeker in de omgang met patiënten, arbeiders, leerlingen, cliënten ... Van hen mag zelfs worden verwacht dat zij met hun taalgebruik een voorbeeldfunctie vervullen.

Correct en creatief hanteren van de moedertaal zou trouwens aan de universiteit, net als in het hele onderwijs, een permanente doelstelling van de docenten dienen te zijn. Ook wat dat betreft is er nog werk aan de winkel.

2.1.2. Maximale ontplooiingskansen bieden aan de Vlaamse instellingen van hoger onderwijs en voor hun studenten in een Europese en mondiale context

Een instelling voor hoger onderwijs die zich door systematisch gebruik van een vreemde taal zou afsnijden van haar maatschappelijke omgeving, vervalt in de *splendid isolation* die in eerdere periodes van de geschiedenis het beeld van de universiteit als ivoren toren heeft gecreëerd.

Hoger onderwijs dat zich krampachtig zou beperken tot gebruik van de landstaal op alle vlakken van onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, isoleert zich eveneens. Het snijdt zichzelf af van de levensnoodzakelijke contacten met anderstalige centra van wetenschapsbeoefening en van de internationale competitie die de motor is van de vooruitgang in het domein van onderzoek en ontwikkeling.

Het is onjuist te denken dat dit alleen voor kleinere taalgebieden geldt. Er zijn meer Chinees- en Spaanssprekenden in de wereld dan Engelstaligen, maar wie alleen in het Chinees of het Spaans zou

publiceren en niet vertaald worden, zou in de 21ste eeuw weinig of geen gehoor vinden buiten de eigen taalgemeenschap.

In de westerse wereld golden tot aan de Tweede Wereldoorlog het Frans, het Duits en het Engels als internationale wetenschapstalen. In de tweede helft van de twintigste eeuw is daarvan alleen het Engels overgebleven. Wij kunnen het culturele verlies dat daarmee gepaard ging, betreuren. Anderzijds realiseren wij ons dat het bestaan van één gemeenschappelijke *koinè* voor de mondiale wetenschappelijke dialoog een hoog te waarderen goed is, een '*koinè dialectos*'/algemene omgangstaal.

Deze *koinè* bedreigt in geen enkel opzicht de positie van de moedertaal in de onderscheiden landen. Voor het voortbestaan van een taal is het immers niet van belang welke taal een geleerde spreekt op internationale congressen of in welke taal hij de resultaten van zijn wetenschappelijk onderzoek publiceert. Voor het voortbestaan van een taal is het veel belangrijker welke taal de slager en de bakker spreken, in welke taal de kranten van het land verschijnen, wetten en verordeningen worden afgekondigd en recht wordt gesproken.

Ook de taal waarin de ondernemingen het werk, de kwaliteit, de arbeidsveiligheid organiseren en de sociale communicatie voeren is van groter belang net als de taal waarvan dichters en romanschrijvers zich bedienen.

Het is wel essentieel dat, op alle terreinen van de menselijke kennis, de bevindingen van het wetenschappelijk onderzoek in hun praktische toepassingen ook in de moedertaal van de bevolking kenbaar worden gemaakt. Ook niet-specialisten, niet-meertaligen en werknemers in de ondernemingen kunnen er dan hun voordeel mee doen.

De specialisten die zich in vaktijdschriften of op congressen als vanzelfsprekend van het Engels bedienen, moeten dus even goed in staat zijn hun onderzoeksresultaten in publicaties of voordrachten te verspreiden en/of te 'vulgariseren' of ze ingang te doen vinden op de werkvloer in de taal van de eigen gemeenschap. Dat veronderstelt niet alleen een uitstekende beheersing van de moedertaal, maar ook kennis van de vakterminologie in de moedertaal. Die vakterminologie nu wordt in de academische opleidingen vooral verworven in de tweede cyclus (van de initiële opleidingen) die leidt tot de graad van meester/magister/master.

Overigens mag van hoog opgeleide academici verwacht worden dat zij, naast hun moedertaal en de internationale *lingua franca*, nog één of meer talen met internationale uitstraling beheersen. Zo wordt het

culturele verlies waarvan hierboven sprake geheel of gedeeltelijk goedge maakt. Bovendien stelt het hen in staat om optimaal te functioneren in professionele omgevingen waar bijvoorbeeld Duits, Frans of Spaans de courante omgangstaal is.

In een zich steeds verder 'ontgrenzende' economie zou dat vanzelfsprekend moeten zijn, en zeker voor een middelgroot taalgebied als het onze, waar buitenlandse investeerders vaak ook hun eigen taal meebrengen. Dat het Frans en het Duits in een drietalig land als België daarbij een heel bijzondere plaats blijven bekleden, spreekt vanzelf.

Het belang van het vreemdetalenonderwijs op de middelbare school kan derhalve niet genoeg worden beklemtoond. Het dient, naast het onderwijs van de moedertaal, op alle mogelijke manieren te worden bevorderd, ook door internationale uitwisselingen, buitenlandse 'taalkampen' enz. En de instellingen voor hoger onderwijs moeten eveneens veel aandacht besteden aan de beheersing van de moedertaal én van vreemde talen.

De manier waarop en de mate waarin dit dient te geschieden, zal van studierichting tot studierichting verschillen. De talenopleidingen aan de Letterenfaculteiten (Germaanse, Romaanse ...) bekleden uiteraard een uitzonderingspositie. Het is verder denkbaar dat bijvoorbeeld in een faculteit Rechten vanwege de twee-, soms drietaligheid van onze wetgeving ten minste evenveel aandacht uitgaat naar het Frans of zelfs het Duits als naar het Engels. Uiteraard zal de vakkennis en de beheersing van de moedertaal de eerste zorg moeten zijn. Daarnaast zal in de regel, en zeker in de faculteiten Geneeskunde, Wetenschappen en Toegepaste Wetenschappen, de kennis van het Engels bevorderd moeten worden.

2.2. Punten van overeenstemming in het publieke debat

Op verschillende gebieden lopen de opvattingen over het taalgebruik in het hoger onderwijs, die in het publieke debat geformuleerd worden, uiteen, maar over een aantal punten lijkt de meerderheid van de actoren in Vlaanderen het eens te zijn:

1. De mondialisering/ Europeanisering is in vele domeinen een groeiende realiteit. Streven naar een Europese onderwijsruimte is dan ook een logisch gevolg. De uitdagingen en perspectieven die in deze context op ons afkomen, bieden een potentieel om de studenten te versterken in hun nu al traditionele internationale gerichtheid en bekwaamheid om samen te werken met andere culturen.

De instellingen voor hoger onderwijs dienen hun beleid dan ook aan te passen aan dat Europese ge-

ven om ook in de toekomst hun aantrekkelijkheid te behouden voor de eigen samenleving én voor buitenlandse studenten, docenten en wetenschappelijke onderzoekers.

2. Het Engels is de *lingua franca* in de wetenschap, het wetenschappelijk onderzoek en in tal van internationale economische, bedrijfstechnische en politieke relaties. De kennis van de *lingua franca* is voor de afgestudeerden, naast de kennis van de moedertaal, een absolute noodzaak.

De basis van de kennis van het Engels en andere talen dient in het secundair onderwijs gelegd te worden. Andere talen, het Frans, Duits, Spaans enz., hebben ook een vormende waarde en zijn in bepaalde gevallen nodig om kennis te verwerven aangezien niet alle vakliteratuur in het Engels wordt vertaald. Ook zijn ze dikwijls noodzakelijk om professioneel goed te kunnen functioneren.

De ondernemingen dringen er sterk op aan te kunnen beschikken over kaderpersoneel dat efficiënt kan optreden in anderstalige omgevingen, in eerste instantie door beheersing van het Engels, maar ook in niet-weinige gevallen door beheersing van andere vreemde talen.

3. Voor de derde cyclus (doctoraatsopleidingen, postgraduat, ...) van het hoger onderwijs kan het (ruimere) gebruik van een vreemde onderwijstaal een meerwaarde voor de studenten betekenen en dus functioneel verantwoord zijn. Voor nascholing, bijscholing, specifieke opleidingen voor buitenlanders, internationale opleidingsactiviteiten en het wetenschappelijk onderzoek is het zinvol dat de instellingen voor hoger onderwijs over voldoende autonomie beschikken om het taalgebruik per geval dynamisch te optimaliseren.

4. De band met de eigen taalgemeenschap dient ook in de derde cyclus behouden te blijven: nieuwe wetenschappelijke evoluties en begrippen moeten in het Nederlands kunnen worden gepresenteerd.

5. Het Nederlands moet een volwaardige, maatschappelijk functionele cultuur- en wetenschapstaal blijven en het stelselmatig/ structureel/ algemeen vervangen door het Engels in het hoger onderwijs is voor iedereen onaanvaardbaar.

Met dit standpunt lijkt de Nederlandstalige gemeenschap in Vlaanderen overigens op de lijn te zitten van de meeste landen in Europa. Structurele verengelsing is in Europa geen algemeen aanvaarde optie.

De betrokken gremia blijken zich veelal wel nog te bezinnen over het in te stellen optimum voor het gebruik, naast de moedertaal, van vreemde talen in het onderwijs.

2.3. Verschilpunten in het publieke debat

1. Sommigen pleiten voor het behoud (als algemene regel) van het Nederlands als onderwijstaal in de hogere opleidingen, zowel in de eerste en tweede cyclus, respectievelijk leidend tot de graad van *baccalaureus (bachelor)* en meester/ magister (*master*), als in de derde.

Deze groep voert aan dat de taalregeling volgens de Vlaamse decreten van 1991 en 1994 voldeed en genoeg uitzonderingsmogelijkheden bood om, waar dat gerechtvaardigd is, het Engels en andere talen aan bod te laten komen.

De voorstanders wijzen erop dat ons hoger onderwijs binnen deze taalregeling goede resultaten boekte, ook wat betreft de internationale opstelling van de studenten, de afgestudeerden en het wetenschappelijk onderzoek van de onderwijsinstellingen.

Zij beklemtonen verder dat veruit de meeste afgestudeerden functioneren in het Nederlandstalige gebied en dat verengelsen het gevaar inhoudt van **kwali-teitsverlies** tijdens de opleiding. Zij vrezen ook voor verschraling van het Nederlands als cultuur- en wetenschapstaal.

Vervangen van het Nederlands door het Engels heeft volgens hen eveneens een negatieve invloed op de democratisering van het hoger onderwijs, op het sociale gedrag en de communicatie binnen de professionele relaties, op de opleiding van het personeel in de ondernemingen. Het vergroot ook de afstand tussen wetenschap en samenleving en is in strijd met de doelstelling om de Europese diversiteit van talen en culturen in stand te houden.

2. Anderen pleiten voor de vrijheid om het hoger onderwijs in meerdere of mindere mate te verengelsen.

2.a. Heel wat actoren menen dat de instellingen voor hoger onderwijs de autonome flexibiliteit dienen te hebben om in de Nederlandstalige initiële opleidingen van bachelor en meester voor sommige opleidingsonderdelen het Engels te gebruiken. Voorwaarde is voor hen dat een meerwaarde aangetoond kan worden voor de studenten en de functionaliteit van de opleiding.

Deze mogelijkheid is opgenomen in de taalregeling van het Vlaamse decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (zie bijlage).

Bij deze strekking leeft vooral de zorg om studenten tijdens hun hogere opleiding, nog meer dan nu het geval is, voor te bereiden op het internationale refe-

rentiekader waarin zij in meerdere of mindere mate zullen moeten optreden.

2.b. Sommigen pleiten voor de vrijheid om, binnen bepaalde afstudeerrichtingen van de tweede cyclus, een aantal 'zeer gespecialiseerde initiële meesteropleidingen' uitsluitend in het Engels aan te bieden, zonder Nederlandstalig equivalent.

Die richtingen zouden moeten worden geselecteerd op basis van hun geschiktheid om de internationale openheid te bevorderen. Ze zouden de daarmee bewezen geachte internationale erkende voortreffelijkheid van de instelling kunnen „verzilveren”.

In het integraal Engelstalig curriculum zouden immers ook buitenlandse bachelors terecht kunnen. De verengelsing wordt echter niet alleen bedoeld om buitenlandse studenten tegemoet te komen (en een deel daarvan later als onderzoekers te behouden), maar ook om de eigen studenten te laten genieten van verrijkende contacten met buitenlandse collega's.

Anderen willen deze uitzonderingen uitbreiden tot 'specifieke' meesteropleidingen die niet meteen kunnen bestempeld worden als 'zeer gespecialiseerd' maar die de studenten sterk willen voorbereiden op specifieke segmenten van de internationale markt.

2.c. Sommigen zijn van oordeel dat vanaf de initiële meestercycli, de instellingen moeten kunnen beslissen om de opleidingen uitsluitend in het Engels aan te bieden.

2.d. Ten slotte opteren sommigen, vooral in Nederland, voor het standpunt om op termijn het Nederlands in alle cycli van het wetenschappelijk hoger onderwijs door het Engels te vervangen met als argument dat zij zich als instelling daardoor optimaal kunnen positioneren op het internationale forum.

De verschillende opvattingen blijken niets te maken te hebben met fundamentele tegenstellingen zoals 'behoudsgezind' tegenover 'vooruitstrevend' of 'provinciaal' tegenover 'mondiaal'. Ze lijken ingegeven door verschillen in de inschatting van het effect van het minder of meer verengelsen van de opleidingen en door de rangorde van de doelstellingen.

De divergente meningen zijn ook te verklaren door de omvang en het brede spectrum van het Vlaamse hoger onderwijs en door de rijkdom van zijn diversiteit. Het komt erop aan het debat niet af te sluiten en de dialoog te voeden met de ervaringen die worden opgedaan naarmate de hervormingen zich ontwikkelen.

De problematiek heeft overigens een onmiskenbare Europese dimensie waardoor het nuttig is de

discussie op Europees niveau aan te vatten. Op basis van de verschillende ervaringen en inzichten kan een coherente Europese Hoger-Onderwijsruimte gecreëerd worden met behoud van de democratische en sociale waarden en de diversiteit van talen en culturen.

2.4. De nieuwe Vlaamse taalregeling (4 april 2003): meer autonomie voor de onderwijsinstellingen

2.4.1. Inhoud

In de loop van de besprekingen van de werkgroep werd in een decreet een nieuwe taalregeling goedgekeurd (Vlaams decreet van 4 april 2003). Tegenover de vorige taalregelingen (Vlaamse decreten van 1991 en 1994) is de nieuwe soepeler. Ze opent tal van nieuwe mogelijkheden en vrijheidsgraden op het vlak van taalgebruik (zie bijlage).

In de initiële baccalaureaats- en meesteropleidingen kunnen in bepaalde opleidingsonderdelen andere talen worden gebruikt. De besturen van de onderwijsinstellingen krijgen daarover beslissingsmacht en vrijheid. Er gelden wel beperkingen: het gebruik van andere talen mag slechts „in beperkte mate” en moet resulteren in een „meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit voor de opleiding”. Er geldt geen beperking voor de opleidingsonderdelen die gedoceerd worden door anderstalige gasthoogleraren of gastprofessoren.

Het instellingsbestuur kan initiële bachelors- en meesteropleidingen wél volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden als het om opleidingsprogramma's gaat die specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten worden ontworpen. Voorwaarde is wel dat er een Nederlandstalig equivalent aangeboden wordt, eventueel aan of samen door/met andere instellingen.

Voor bacheloropleidingen na een andere bacheloropleiding, de meesteropleidingen na een andere meesteropleiding, de postgraduat, de onderwijs- en studieactiviteiten in het kader van verdere vorming na de initiële eerste en tweede cyclus bepalen de instellingsbesturen de onderwijstaal zonder de verplichting om een equivalente Nederlandstalige opleiding aan te bieden.

Dat geldt ook voor bijscholing en de opleidingsprogramma's in het International Course Programme ten behoeve van buitenlandse studenten in het kader van de ontwikkelingssamenwerking.

2.4.2. Reactie

De nieuwe taalregeling biedt ruimte aan de verschillende standpunten.

De wetgever komt echter niet tegemoet aan de wensen van hen die volledige initiële opleidingen in het

Engels willen organiseren zonder Nederlandstalig equivalent. Het decreet geeft de studenten immers het recht elke initiële opleiding in het Nederlands te volgen zij het met sommige vakken in een andere taal.

Het decreet verleent een grotere autonomie, meer vrijheid aan de instellingen voor hoger onderwijs. De besturen moeten hun beslissingen echter expliciet motiveren en, na overleg met de studenten, vastleggen in een gedragscode. Jaarlijks moet daarover gerapporteerd worden aan de Vlaamse regering en het Vlaamse Parlement. De academische overheid zal in dit model haar beleid ter zake maatschappelijk aanvaardbaar dienen te maken en aldus haar gezag te vestigen.

Wat ook de taal- en andere bijkomende vrijheidsgraden zijn die de overheid toekent of nog zal toekennen aan de betrokken instellingen, het ziet er nu al naar uit dat hun beslissingen betreffende het gebruik van het Engels en andere vreemde talen, genomen zullen moeten worden in een complexe, dynamische realiteit die permanent evolueert.

Daarom is het in elk geval aan te bevelen er permanent voldoende aandacht, onderzoek, en reflectie aan te besteden. Daarbij moet de ethische component voorkomen dat het hoger onderwijs een product wordt dat enkel onderworpen is aan de marktlogica. Het taalgebruik is dan ook een element dat aandacht verdient bij de interne en externe kwaliteitsbewaking en de accreditatie.

De drievoudige doelstelling van het hoger onderwijs is immers: onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke/ maatschappelijke dienstverlening.

De universiteiten en hogescholen dienen te beschikken over een autonomie die gekoppeld is aan hun specifieke opdrachten. Ze bestaan echter niet voor zichzelf, maar voor de samenleving die ze daarvoor middelen ter beschikking stelt. De drie doelstellingen hangen nauw samen. De samenhang is het duidelijkst te zien bij de opleiding van de studenten en de wijze waarop ze gewapend worden om zich naderhand als afgestudeerden waar te maken op basis van de verworven kwaliteit.

Onzekerheid

Uit het bovenstaande alleen al blijkt de complexiteit van de hele situatie, maar er is meer.

Zo zijn er wat de Europese onderwijshervorming betreft, nog heel wat onzekerheden en onbeantwoorde vragen. De opeenvolgende Europese ministers van onderwijs hebben de laatste jaren in opeenvolgende verklaringen een aantal intenties gepresenteerd. Wij weten echter niet hoe de democratische

instellingen van de onderscheiden landen verder op die plannen zullen reageren noch of ze die wel zullen aanvaarden en evenmin hoe de onderwijsinstellingen ze eventueel zullen implementeren.

Hoe zullen de verschillende instellingen van hoger onderwijs in de betrokken Europese landen reageren op de bepaling in de Bolognaverklaring, waarin staat dat de hervorming dient te gebeuren met eerbied voor „de verscheidenheid van de culturen, talen, nationale onderwijssystemen en de autonomie van de universiteiten”?

Hoe zullen de studenten en hun organisaties reageren nu de laatste verklaring (Praag 2001) hun inbreng erkent?

Hoe zal in verband met dat alles de in- en uitstroom van studenten er uitzien, zowel qua aantal als qua kwaliteit? Het taalgebruik in het hoger onderwijs mag er zeker niet toe leiden dat waardevolle Vlaamse studenten vervangen worden door minder goed opgeleide buitenlandse studenten.

2.5. De optimale oplossing

Uit al het voorgaande blijkt dat het moeilijk is om dé beste oplossing te vinden aangezien met veel deelaspecten en belangen rekening moet worden gehouden en die soms tegenstrijdig zijn, zoals:

- de kwaliteit van het opleidings- of onderwijsproces
- het wetenschappelijk onderzoek
- de democratisering van het hoger onderwijs
- de internationale relaties
- het voorbereiden van de studenten op professioneel optreden in een mondiale omgeving
- de mobiliteit van de studenten en het evenwicht tussen de uitstroom van eigen studenten en de instroom van buitenlandse studenten
- het respect voor de maatschappelijke functie van het hoger onderwijs en de relatie tussen wetenschap en maatschappij
- de rol van de moedertaal als uniek medium tot creativiteit
- het sociale gedrag, de adequate communicatie binnen de professionele relaties en het rendement in de ondernemingen binnen het eigen taalgebied
- de rijkdom en diversiteit van talen en culturen buiten het Engels.

Een belangrijk onderscheid moet gemaakt worden tussen positieve, sociale (of gedrags-) wetenschappen en cultuur-(of geestes-) wetenschappen.

Van doorslaggevend belang zijn ook de doelstellingen van de verschillende types hoger onderwijs en de competentieprofielen waarvoor de opleidingen georganiseerd worden:

- hogescholen:
 - professioneel gerichte baccalaureaatsopleidingen (bachelor), bachelor-na-bacheloropleidingen, nascholingen
 - academisch gerichte baccalaureaats-, meester-, meester-na-meesteropleidingen en nascholingen in associatie met een universiteit
- universiteiten:
 - academisch gerichte baccalaureaats- en meesteropleidingen (van de eerste en tweede cyclus, de zogenaamde initiële opleidingen), voorbereidingsopleidingen voor het doctoraat, gespecialiseerde meester-na-meesteropleidingen, nascholingen, bijscholingen, ... (derde cyclus).

De optimale oplossing moet gezocht worden in een dynamisch evenwicht tussen de verschillende deelaspecten die hierboven zijn genoemd. Het na te streven optimum zal daarenboven verschillen naargelang van de studierichtingen en beroepsomgevingen waarin de afgestudeerden terechtkomen. Voor dat laatste aspect is er de bijkomende moeilijkheid dat in veel gevallen niet geweten is waar de studenten naderhand professioneel terechtkomen.

Het standpunt van de werkgroep is dat het Vlaams hoger onderwijs van de toekomst in dezelfde mate aandacht en zorg dient te besteden aan:

- de instandhouding en de bevordering van het Nederlands als taal van wetenschap en cultuur én
- de maximale ontplooiingskansen van het academische bedrijf en de studenten in een Vlaamse context binnen de te creëren Europese ruimte van het hoger onderwijs.

Geen van beide aspecten mag aan het andere ondergeschikt worden gemaakt. Slechts door een symbiose van beide zal de instelling voor hoger onderwijs haar drievoudige taak van onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening op een optimale wijze kunnen vervullen.

Ze moet die functie kunnen vervullen in de gemeenschap waarbinnen en waarvoor zij in eerste instantie functioneert, en tegelijk de dialoog kunnen aangaan met de Europese en mondiale partners met wie zij geacht wordt studenten, docenten en expertise te delen en uit te wisselen.

2.5.1. De initiële opleidingen van de eerste en tweede cyclus, respectievelijk bachelor en meester

De interne logica der dingen en de hierboven ontwikkelde inzichten leiden tot de volgende conclusies:

- voor de eigen studenten worden de initiële onderwijsactiviteiten van de eerste en de tweede cyclus (baccalaureus/ bachelor en meester/ master) in het

Nederlands aangeboden in alle vakdisciplines, kwalificaties en afstudeerrichtingen,

- tezelfdertijd wordt de nodige aandacht besteed aan de *lingua franca* en eventueel aan andere vreemde talen.

Om de één of andere initiële meesteropleiding proactief in het buitenland te promoten of met het oog op een specifieke optimalisatie kan de academische overheid echter het standpunt innemen dat een ruim deel of het geheel van die cursussen moeten aangeboden worden in een vreemde taal, in de praktijk dus het Engels.

Als voorbeeld daarvoor kunnen die initiële meesteropleidingen genoemd worden met een ‘zeer grote specialisatiegraad’ en waarin de betreffende universiteit een uitzonderlijk internationaal erkende expertise bezit, die een groot aantal buitenlandse studenten zouden aantrekken en eigenlijk zonder deze buitenlandse studenten moeilijk leefbaar zouden zijn.

Anderen menen dat ook ‘specifieke’ initiële opleidingen in aanmerking moeten komen die niet noodzakelijk bestempeld kunnen worden als ‘zeer gespecialiseerd’, maar die, in samenwerking met leidende buitenlandse universiteiten, studenten sterk voorbereiden op specifieke segmenten van de internationale markt. Hetzelfde zou volgens sommigen zelfs moeten gelden voor meer ‘algemene initiële’ opleidingen wanneer in de praktijk zou blijken dat er een grote buitenlandse belangstelling voor bestaat.

Of dan parallelle equivalente Nederlandstalige opleidingen moeten blijven, daarover lopen de meningen uiteen.

De meerderheid van de leden van de werkgroep is van mening dat onze eigen studenten de volledige bachelor- en initiële meesteropleidingen moeten kunnen doorlopen in het Nederlands zij het met sommige vakken in een andere taal, overeenkomstig de voorschriften. Anderen daarentegen pleiten voor een „pragmatische aanpak” die het mogelijk maakt de Nederlandstalige equivalente opleiding niet meer te organiseren.

Het is hoe dan ook aan te bevelen dat een instelling die van plan is in uitzonderlijke gevallen af te zien van een equivalente Nederlandstalige opleiding, daarover in gesprek treedt met de andere Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs. Het overleg moet dublures en/of concurrentie voorkomen en dient verder om na te gaan in welke mate – eventueel instellingoverschrijdend – voor een equivalente Nederlandstalige opleiding kan worden gezorgd.

Het kan ook niet de bedoeling zijn dat de anderstalige opleidingen om mercantiele redenen een zo talrijk

mogelijke schare van al dan niet gekwalificeerde buitenlanders aantrekken. Het doel moet zijn de internationale uitstraling en werfkracht van onze universiteiten te bevorderen op terreinen waarin zij uitmunten.

2.5.2. De niet-initiële opleidingen

De gespecialiseerde meesteropleidingen die volgen op een andere meesteropleiding, alles wat derdecyclusonderwijs (doctoraatsopleiding) betreft, alle andere niet-initiële onderwijs-, vormings- en opleidingsactiviteiten en het wetenschappelijk onderzoek spelen zich af in een referentiekader dat verschilt van de initiële opleidingen. De academische overheid beschikt hier wat het taalgebruik betreft over de nodige vrijheid.

Aangezien academische opleidingen van de eerste en de tweede cyclus op het wetenschappelijk onderzoek zijn gestoeld en er een eenheid mee vormen, moet de binding van het onderzoek met de onderwijsfunctie behouden blijven. Dat heeft ook implicaties op het gebied van taalgebruik, taalvernieuwing en terminologische ontwikkeling in het Nederlands.

In die zin is het bijvoorbeeld wezenlijk dat een proefschrift dat in het Engels of in een andere vreemde taal is gesteld, vergezeld wordt van een korte Nederlandstalige versie waarin ook de termen en begrippen van het onderzoek worden voorgesteld.

Uiteraard is het in het belang van de buitenlanders die hier komen studeren, dat zij gebruik maken van de bestaande taalcentra om een (desnoods passieve) kennis van het Nederlands te verwerven. De ervaring wijst trouwens uit dat de buitenlandse onderzoekers die hier een langere tijd blijven, graag gebruik maken van de mogelijkheden die door de universitaire taalcentra geboden worden om Nederlands te leren.

3. BESLUIT EN AANBEVELINGEN

1. De te creëren Europese Hoger-Onderwijsruimte biedt aan de overheden van de instellingen voor hoger onderwijs unieke kansen die ze moeten aangrijpen om een dubbele doelstelling te realiseren: studenten en docenten in veel ruimere mate dan vroeger laten delen in de rijkdom van de Europese talen en culturen én tegelijk de aantrekkingskracht van „academische excellentie” versterken bij studenten en docenten uit andere landen en taalgebieden.

2. Dit dubbele doel veronderstelt een taalbeleid dat de eigen landstaal in het hoger onderwijs onverminderd de plaats verzekert die haar toekomt en dat in specifieke gevallen ruimte laat voor partiële dan wel integrale curricula in een vreemde taal, met name het Engels.

3. Op het niveau van de bacheloropleiding hoeven geen andere voorzieningen te worden getroffen dan degene die vanzelfsprekend zijn voor de eigen studenten. In Vlaanderen dient het onderwijs op baccalaureaatsniveau integraal in het Nederlands te verlopen. Daarnaast moet ook de kennis van vreemde talen, in de regel allereerst het Engels, optimaal bevorderd worden.

4. Ook in de aansluitende meesteropleidingen dient het Nederlands de onderwijstaal te zijn. Een aantal vakken in het Engels laten doceren, al dan niet door gastprofessoren, kan hier echter soms voor een meerwaarde zorgen. Welke vakken dat zijn en hoeveel wordt bepaald door het doel van de opleiding.

5. In bepaalde specifieke meesteropleidingen kan een onderwijsinstelling na overleg met de andere Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs haar bewezen en internationaal erkende voortreffelijkheid verzilveren in een integraal Engelstalig curriculum, dat ook voor buitenlandse bachelors toegankelijk is.

De dialoog over de vraag of dan ook een Nederlandstalige equivalente opleiding in Vlaanderen moet blijven bestaan, kan niet als afgesloten worden beschouwd. Een meerderheid van de leden van de werkgroep vindt wel dat deze equivalente Nederlandse opleiding gehandhaafd moet worden.

6. In daarop volgende (derdecyclus)opleidingen dient een grote vrijheid qua taalgebruik de dynamische regel te zijn. Eventueel moeten parallele curricula in het Nederlands en het Engels worden aangeboden. De band met de eigen taalgemeenschap dient echter ook in de derde cyclus behouden te blijven: nieuwe wetenschappelijke evoluties en begrippen moeten in het Nederlands verwoord kunnen worden.

7. Wij kunnen het belang van goed vreemdetalenonderwijs op de middelbare school niet genoeg beklemtonen. Het dient, naast het onderwijs van de moedertaal, op alle mogelijke manieren te worden bevorderd, ook door internationale uitwisselingen, buitenlandse 'taalkampen' en dies meer.

8. Het is verder aan te bevelen permanent voldoende aandacht, onderzoek en reflectie aan het taalgebruik in het hoger onderwijs te besteden. Daarbij moet de ethische component voorkomen dat het hoger onderwijs een product wordt dat enkel onderworpen is aan de marktlogica. Het taalgebruik is dan ook een element dat aandacht verdient bij de interne en externe kwaliteitsbewaking én bij de accreditatie. Verder zou keurig en creatief hanteren van de moedertaal aan de universiteit net als in het middelbaar onderwijs een permanente zorg van de docenten moeten zijn.

9. Voor alle buitenlandse studenten dient de universiteit taallessen en culturele initiatiecurssussen te orga-

niseren om hun in de geest van de Sorbonne- en Bolognaverklaringen zo optimaal mogelijk kennis te laten maken met alle facetten van de samenleving, cultuur en taal van de gemeenschap waarvan zij tijdelijk de welkome gasten zijn.

Bijlage

Vlaams decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, afdeling 9: Taalregeling Stuk 1571 (2002-2003)-Nr. 6

AFDELING 9

Taalregeling

Artikel 90

De bestuurstaal in de hogescholen en universiteiten is het Nederlands.

Artikel 91

§ 1. De onderwijstaal in hogescholen en universiteiten is het Nederlands. In de bachelors- en in de mastersopleidingen kan evenwel een andere taal worden gebruikt voor de volgende opleidingsonderdelen :

1° de opleidingsonderdelen die een vreemde taal tot onderwerp hebben en die in die taal worden gedoceerd ;

2° de opleidingsonderdelen die gedoceerd worden door anderstalige gasthoogleraren of gastprofessoren;

3° de anderstalige opleidingsonderdelen die, met instemming van het instellingsbestuur, worden gevolgd aan een andere instelling voor hoger onderwijs. Het instellingsbestuur kan tevens beslissen dat in beperkte mate voor opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands wordt gebruikt wanneer de meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit voor de opleiding blijkt uit de expliciet gemotiveerde beslissing daartoe en op voorwaarde dat de hiervoor aangewezen docent de andere taal op adequate wijze beheerst. In geen geval kan éénzelfde opleidingsonderdeel, behalve in de gevallen hierboven vermeld in het tweede lid, 1° en 3° en in de gevallen waarin het opleidingsonderdeel door een anderstalige gastdocent wordt gedoceerd, volledig in een andere taal aangeboden worden. Voor de bachelorsopleidingen is het gebruik van een andere taal dan het Nederlands beperkt tot ten hoogste 10% van de omvang van het opleidingsprogramma; voor het bepalen van die grens worden de opleidingsonderdelen bedoeld in het tweede lid, 1° en 3°, niet meegerekend. In het hoger professioneel onderwijs geldt bovendien de beperking dat over de leerstof die in een andere taal wordt aangeboden, behalve in de gevallen vermeld in het tweede lid, 1° en 3°, nooit een examen afgenomen kan worden, tenzij dezelfde leerstof ook in het Nederlands werd aangebracht of gedoceerd. Met inachtneming van het voorgaande hebben de studenten het recht over een opleidingsonderdeel waarin een andere onderwijstaal dan het Nederlands werd gebruikt, examen in het Nederlands af te leggen, met uitzondering van de opleidingsonderdelen bedoeld in het tweede lid, 1° en 3°.

§ 2. In afwijking van het bepaalde in § 1, kan het instellingsbestuur bachelors- en mastersopleidingen volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het om opleidingsprogramma's gaat die specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen op voorwaarde dat er in dezelfde instelling een equivalente opleiding in het Nederlands wordt aangeboden. Desgevallend kan het aanbod van een anderstalige opleiding en van de equivalente opleiding in het Nederlands worden verwezenlijkt door samenwerking en taakverdeling tussen voor de betrokkenen

opleiding bevoegde instellingen binnen eenzelfde provincie zonder dat afbreuk gedaan wordt aan het recht van de student om een volledige opleiding in het Nederlands te volgen overeenkomstig de voorschriften van § 1. Voor de toepassing van deze paragraaf worden het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Vlaams-Brabant als één geheel beschouwd. Voorafgaand aan het indienen van de omvormingsvoorstellen zoals bedoeld in de artikelen 123 en 125 moet er een akkoord tussen de instellingen zijn als de equivalente opleiding niet aan dezelfde instelling wordt aangeboden. Dit akkoord wordt bij het omvormingsdossier gevoegd.

§ 3. In afwijking van het bepaalde in §§ 1 en 2, kan het instellingsbestuur mastersopleidingen in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het gaat om opleidingsprogramma's die specifiek in het kader van het International Course Programme van ontwikkelingssamenwerking ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen.

§ 4. In afwijking van § 1, bepaalt het instellingsbestuur de onderwijstaal in de bachelorsopleidingen waarvoor de inschrijving alleen openstaat voor personen die reeds in het bezit zijn van een graad van bachelor, de mastersopleidingen waarvoor de inschrijving alleen openstaat voor personen die reeds in het bezit zijn van een graad van master, en in de onderwijs- en andere studieactiviteiten die als nascholing of bijscholing worden georganiseerd bedoeld in artikel 17.

§ 5. Het instellingsbestuur stelt terzake een gedragscode op na raadpleging van de studenten en legt deze vast in het onderwijs- en examenreglement.

§ 6. Het instellingsbestuur geeft rekenschap over zijn beleid inzake het gebruik van een andere onderwijstaal dan het Nederlands in een jaarlijks verslag met een overzicht van de doelstellingen en resultaten onderbouwd door kwantitatieve gegevens en over de wijze waarop het de betreffende decretale voorschriften heeft gehandhaafd. Dit verslag wordt aan de Vlaamse regering en aan het Vlaams Parlement bezorgd binnen de drie maanden na het einde van het academiejaar. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regelen betreffende de wijze van verantwoording.

Aanvullende informatie

1. Over het Nederlands in mondiaal perspectief

Een citaat uit het rapport van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen opgesteld door de Commissie Nederlands als wetenschapstaal, *Nederlands, tenzij...*, Amsterdam, februari 2003:

„Allereerst dient vastgesteld te worden dat het Nederlands een levende taal is, die in tal van formele domeinen (wetgeving, religie, en onderwijs) in Nederland en Vlaanderen wordt gebruikt. Het is bovendien een taal waarmee delen van Zuid-Afrika bereikt kunnen worden: het Nederlands is voor Zuid-Afrikanen de brug naar Europa. Bovendien volgen nog steeds duizenden Indonesiërs jaarlijks Nederlands als bijvak om wetboeken, archieven en wetenschappelijke literatuur te kunnen raadplegen.

De Nederlandse Taalunie kan terecht stellen dat het in algemene zin goed gaat met het Nederlands. Mondiaal zijn er bijna 21 miljoen sprekers en de taal staat daarmee op de **35ste plaats van de wereldranglijst van zesduizend**

bestaande talen. Het is bovendien één van de elf officiële talen van de Europese Unie.

Dat het Nederlands vitaal is, blijkt ook uit de vele vertaalactiviteiten in en uit het Nederlands. Ook komen er in het buitenland steeds meer studenten die Nederlands studeren. Over de laatste vijftien jaar valt een groei op te maken van 59% van het aantal landen waar neerlandistiek wordt aangeboden (van 155 naar 203 universiteiten in 42 landen). De Nederlandse Taalunie voert op dit punt een actief beleid en zal door stimuleringsprogramma's het aantal opleidings- en promotiemogelijkheden voor met name studenten in Oost-Europa proberen te vergroten”.

2. Over het bevorderen van de meertaligheid in het algemeen en van het Engels in het bijzonder in de initiële opleidingen van het hoger onderwijs

In de initiële opleidingen dient de creativiteit in het bijbrengen van het Engels (en subsidiair het Frans, Duits en/of Spaans), net zoals in het middelbaar onderwijs, volop te kunnen spelen.

De academische overheid, de faculteit, de vakgroep of het departement dienen de vrijheid aan te grijpen om in de bacheloropleiding de vreemdetalenkennis te stimuleren door het opleggen van persoonlijke lectuur in een (of de) vreemde taal, het organiseren van occasionele gastcolleges of lezingen in een vreemde taal (met eventueel nazorg door een docent of een assistent, zeker in het eerste jaar of de eerste jaren), het opzetten van ontmoetingen met vreemde studenten (waarbij die buitenlandse student een uiteenzetting houdt in zijn eigen taal en met de studenten in zijn eigen taal dialogeert) enzovoort.

Natuurlijk speelt hier ook het Erasmus-/Socrates-programma een kapitale rol, maar ook alle andere vormen van verblijf in het buitenland binnen of buiten een geïnstitutionaliseerd raamwerk dienen te worden aangemoedigd. In de masteropleidingen kunnen deze initiatieven meer ruimte krijgen omdat de student geacht mag worden na drie jaar hoger onderwijs voldoende kennis van de vreemde taal te hebben verworven om op eigen kracht anderstalige vakliteratuur te assimileren, anderstalige handboeken te gebruiken, colleges in de vreemde taal te kunnen volgen en die taal ook tot op zekere hoogte actief te beheersen, zowel voor een alledaags gesprek als voor discussies over het eigen vakgebied.

In dit stadium kan er bijvoorbeeld naar gestreefd worden om één of enkele reguliere cursussen in de vreemde taal te laten doceren door *native speakers*, die zorgvuldig op hun didactische kwaliteiten zijn getest, of door *non-native speakers*, van wie de beheersing van de vreemde taal en de didactische kwaliteiten vergelijkbaar zijn. Het spreekt vanzelf dat studenten die buiten hun schuld problemen zouden (blijven) hebben met hun kennis van vreemde talen, hierbij moeten kunnen worden opgevangen en geholpen, onder meer via de talentcentra van de onderwijsinstellingen.

Verder kan gedacht worden aan het organiseren van specifieke cursussen om de studenten beter in staat te stellen *papers* te schrijven of lezingen te houden in correct, verstaanbaar en ondubbelzinnig Engels.

Zeer belangrijk, voor het (maatschappelijk en industrieel) management dat later door de afgestudeerden zal worden gevormd, is ook dat men kan beschikken over interunivers-

sitaire uitgewerkte lijsten met de gestandaardiseerde vakterminologie in het Nederlands, Engels en waar zinvol andere talen.

Dat laatste biedt ook een belangrijke ondersteuning wanneer oordeelkundig gekozen opleidingsonderdelen in het Engels (of andere talen) worden gedoceerd. Het vakonderricht wordt dan verbonden met gespecialiseerd taalonderricht.

Verder kunnen die lijsten het kwaliteitsverlies van het onderwijs in een vreemde taal en de last voor de studenten enigszins beperken.

Deze lijsten zullen ook van groot nut zijn in alle professionele omgevingen waar de voertaal het Nederlands is, niet het minst in de ondernemingen. Denk maar aan werkvoorschriften, werkvoorbereidingen, kwaliteits- en veiligheidsinstructies enz..

3. Over de taalopvang der buitenlandse studenten

Wat de buitenlandse uitwisselingsstudenten betreft die hier komen voor een beperkte periode van 3 maanden tot 1 jaar (Erasmus /Socrates), is het uitgangspunt van die beweging en subsidiëring dat ze hier juist ook komen om de Nederlandse taal en cultuur te leren kennen.

Hier gebiedt de orthodoxie van het opzet van die programma's dat dergelijke uitwisselingen gebeuren in de Nederlandstalige opleidingen van de eerste en tweede cyclus waar tal van anderstalige onderwijsmiddelen ingezet kunnen worden om hun studie te vergemakkelijken, inclusief indien nodig, specifieke deelpakketten van Engelse of anderstalige onderwijsactiviteiten.

Voor die kortere verblijven worden voorbereidings- en opvangvoorzieningen ingebouwd en zorgen, vooral voorafgaand aan het verblijf maar ook tijdens het verblijf, de

gespecialiseerde Taalcentra voor een aangepaste opleiding Nederlands.

Van de buitenlandse studenten die hier voor langere tijd verwacht worden in de eerste of tweede cyclus (cf. de verwachte mobiliteitsstromen) zijn het volume en de kwaliteit vooralsnog niet bekend.

Om de nodige opvangmaatregelen voor deze buitenlandse studenten te creëren, is het zinvol voldoende de richtlijnen te volgen die door de Europese beleidsmakers zijn bepaald. Zij moeten dus kunnen kennismaken met de rijkdom van Nederlandse taal en cultuur, belangrijke elementen van de Europese diversiteit.

Uiteraard moeten zij voor informatie, voorlichting, voorbereiding, opvang en ondersteuning tijdens de studie zelf kunnen rekenen op dezelfde middelen als in het geval van de kortere uitwisselingen en zelfs op meer.

De Bologna- en Sorbonneverklaringen wijzen er met nadruk op dat de mobiliteit van studenten en docenten unieke kansen biedt voor contacten met andere talen en culturen, die precies de rijkdom van het Europese erfgoed uitmaken. Ook wanneer buitenlanders zich aangetrokken voelen tot het volgen van een gespecialiseerd Engelstalig programma aan een Vlaamse universiteit, mag ervan uitgegaan worden dat zij dit doen in de geest van Bologna. Dat betekent dat zij bij internationaal erkende geleerden gespecialiseerde kennis gaan verwerven in een voor hen makkelijk toegankelijke taal én in een welbepaalde culturele omgeving, waar het Nederlands de omgangstaal is.

De ontvangende universiteit heeft dus de dwingende plicht voor alle buitenlandse studenten, de nodige voorzieningen te treffen om ook dit onderdeel van de gewenste mobiliteit te behartigen door taallessen en initiatiecurcussen over alle facetten van de Vlaamse samenleving en de Nederlandstalige cultuur aan te bieden. Alleen op die manier wordt aan de geest en zelfs de letter van de Bologna- en Sorbonneverklaringen volop recht gedaan.

Executive Summary

The Use of Languages in Education and Science

The Declaration of Bologna insists on creating a European Environment for Higher Education to improve the mobility of students so they can enjoy the opportunities of it, including the democratic values and diversity of cultures and languages.

As to the diversity of languages, the debate in the public forum in Flanders is characterized by two major concerns, namely on the one hand the preservation of Dutch as a fully recognized language of education, science, professional work and culture, and on the other hand the safeguarding of the maximal development opportunities for the academic teaching institutes and their students.

Globalization/Europeanization is a reality and everybody agrees that English is the *lingua franca* in science and in a great number of international relations. The command of this *lingua franca* is essential for graduates. The institutions of Higher Education have to adapt their policy to remain attractive for the own community as well as for foreign students, lecturers, researchers and scholars.

Some people advocate preserving the Dutch mother tongue throughout as the language of teaching in Higher Education as a matter of policy in general. Others plead for the freedom to introduce English into Higher Education to a greater or lesser extent.

The new Flemish Decree of 4 April 2003 is more flexible than the former as far as the use of languages is concerned. But the new legislation does not meet the desires of those who would like to organize full 'initial' bachelor's and master's programmes in English without a Dutch equivalent. The decree entitles students

to follow any 'initial' programme in their mother tongue, although some courses can be taught in an other language.

The discussion in the working group reveals the complexity of the issue. It appears that it is difficult to find one single solution for all the cases because one has to allow for many aspects and varied interests, which are sometimes conflicting.

Eventually a language policy must give the national language in Higher Education its proper place which it is entitled to, and has to leave, in specific cases, full scope for partial or entire curricula to be taught in a foreign language, especially English.

CAWET has concluded and recommended as follows. In Flanders education at the bachelor's level will be organized in Dutch, and efforts should be made to promote the optimal knowledge of foreign languages, as a rule English in the first place.

In the master programmes of study linking up with the bachelor ones Dutch will be the language of education; here, however, some subjects taught in English can enhance the value of the programme.

In some specific 'initial' master degrees an institute can 'capitalize' on its proven excellence in an entirely English curriculum, which can also accommodate foreign bachelors. The majority of the members of the working group insist on keeping an equivalent Dutch programme in that case.

In the postgraduate programmes a large degree of freedom ought to be the dynamic rule, provided that the link with the own language community is preserved.

The universities will have to organize courses to enable all foreign students to get acquainted, in the spirit of the Bologna Declaration, with the features of our society and culture and with the language of the community whose welcome guests they are.

The Use of Languages in Education and Science

CONTENTS

1.	Introduction	16
2.	Discussion report	16
2.1.	General debate	16
2.1.1.	The preservation and promotion of Dutch as the language of science and culture	16
2.1.2.	Development opportunities for the institutes of Higher Education in Flanders and for their students in a European and global context	17
2.2	Points of agreement in the public debate	18
2.3	Points of disagreement in the public debate	18
2.4	The new Flemish language legislation (4 April 2003): more autonomy for the educational institutes	19
2.5	The optimum solution	21
2.5.1	The initial programmes of the first and second “cyclus”, i.e. that of bachelor and master, respectively	21
2.5.2	The non-initial programmes	22
3.	Conclusion and recommendations	22
	Complementary information	23
	1. On Dutch in a global perspective	
	2. On the promotion of multilingualism in general and of English in particular in the initial programmes of Higher Education	
	3. On the language support of foreign students	
	Executive Summary	25

1. INTRODUCTION

The Sorbonne Declaration and the Declaration of Bologna have stimulated the debate on the use of languages in Higher Education and science in Flanders and the Netherlands, but also in some other European countries.

The European ministers of education urge the authorities to create a European Environment for Higher Education. They want to improve the mobility of students, lecturers, researchers and administrative staff, so they can enjoy the opportunities which this European Educational Potential offers, including the democratic values and diversity of cultures and languages.

As to this diversity of languages the debate in the public forum is characterized by two major concerns, namely:

1. the preservation of Dutch as a fully recognized language of education, science, professional work and culture, and
2. the safeguarding of the maximal development opportunities for the academic teaching institutes and their students.

Within CAWET a working group was set up; its task was

- to address the problems of the use of languages in Higher Education in the context of the restructuring of this level of education in Flanders
- to scrutinize the stands taken up in the public debate as to this matter and to formulate an insight as balanced as possible, and in so doing enrich the debate.

The working group consisted of CAWET members, members delegated by the Flemish Royal Academy of Belgium (KVAB), more particularly the Department of Cultural and Social Sciences, and members delegated by the Royal Academy for Dutch Language and Literature (KANTL). In addition, a few "extra muros" members were added to the working group.

Decree of the Flemish Parliament

Meanwhile (April 2003) the Flemish Parliament ratified the decree concerning the restructuring of Higher Education in Flanders, in which the language regulations in colleges of Higher Education and universities have been included.

2. DISCUSSION REPORT

2.1. General debate

2.1.1. *The preservation and promotion of Dutch as the language of science and culture*

Every form of education, including Higher Education, is embedded in a social network, which underlies its existence and wishes to reap the fruits of it.

In Flanders the situation is somewhat special as compared with the countries surrounding it, in that the development of university education in the vernacular or national language is a fairly recent phenomenon. After the coming into existence of Belgium it took a century, including half a century of dire linguistic conflicts, before the universities began to organize courses in Dutch, either by the side of French, as in Leuven and Brussels, or to replace it, as in Gent.

This special situation, coupled with the political and sociocultural emancipation of the population as a whole, explains why virtually all social classes in Flanders considered - and still do so - Dutch as the medium to be specially cherished.

This fact is in marked contrast with the opinion of some people in the Netherlands, both in political and academic circles, according to whom the language of education in Higher Education is primarily regarded as a rather arbitrary vehicle for the transfer of knowledge to the own population and, as far as possible, to interested foreign people speaking a different language; as a matter of fact, these are held to be little interested in academic teaching in Dutch, and as such tend to be lost as potential "customers".

Few people in Flanders will stand up for the wholesale exchange of Dutch for English at the institutes for Higher Education; the reason is that only a few generations ago could the Dutch language eventually take the place of an other international language, viz. French. The beneficial consequences of this historic evolution have been fully apparent in the past decades and, also today they are still fresh in people's memories:

- the opening-up of academic education to large sections of the population;
- intellectual incentives originating from it for the growing emancipation of an entire society;
- the access to the pursuit of research in one's own mother tongue, which also appeared to be the language of a highly developed scientific system in the Netherlands;
- the introduction of Dutch into business with all its positive results on social relations, labour security, the motivation and the economic results which underlie individual well-being, collective prosperity and social welfare.

In Flanders, where as recently as the beginning of the previous century Dutch was not deemed appropriate for academic purposes by the Belgian ecclesiastical and other authorities, people were profoundly impressed by the fact that during the period between 1901

and 1936 the Netherlands won no fewer than seven scientific Nobel Prizes, while Higher Education was conducted exclusively in Dutch.

The necessary interaction wished for by everybody between Higher Education and a society that lends its support does not need to be further substantiated here. A university which does not dialogue with its own community cuts itself off from its roots and dramatically fails in its task of providing social services.

Higher Education is not only supported by its own community, it also yields the necessary "return" in that it provides highly educated graduates who will be active in that community as doctors, engineers, managers, teachers, lawyers, etc. In most of those positions they will, to a large extent, make use of Dutch, certainly in their contacts with patients, workers, pupils, customers, etc. They may even be expected to set an example as far as good usage is concerned of the standard language.

Mastery of the language, in the sense of a correct and creative use of the mother tongue, should therefore be a tacit but permanently present concern of the teaching staff also at the university, as is the case in secondary education.

2.1.2. Development opportunities for the institutes of Higher Education in Flanders and their students in a European and global context

An institute of Higher Education which would cut itself off from its social background through the systematic use of a foreign language falls back into the splendid isolation that, in former periods of history, created the image of the university as a gate of ivory.

By contrast, Higher Education which would shut itself up within the own community by frenetically holding on to the national language in all the fields of education and scientific research cuts itself off from the vital contacts with research centres using a different language, as well as from the international competition, which is the driving force of progress in the domain of research and development.

It is a misconception to think that this only holds for small language regions. There are more speakers of Chinese and Spanish in the world than there are English-speaking people, but those who would publish only in Chinese or Spanish (and whose work would not be translated) will find little or no audience outside their own community in the twenty-first century.

Until the Second World War French, German and English prevailed as the international languages of research in the West; however, in the latter half of the twentieth century only English was increasingly used

as the medium of communication. One can regret the cultural deprivation coupled with this, but one cannot but state the fact that the existence of one common *koinè* for the global research dialogue is a highly valuable asset, a '*koinè dialectos*'/general language of communication.

In no way does this situation threaten the status of the mother tongue in the different countries. It is of no importance for the existence of a language which language a scholar or scientist speaks at international conferences, or in which language he publishes the output of his scientific research; it is, however, much more important for the survival of a language which language is used at the butcher's or the baker's, in which language the newspapers of a country appear, laws and regulations are made, in which language the companies take care of work, quality, labour security, and which language poets and novelists use to continue a literary heritage, which, as is the case in Dutch, is often ten centuries old or even more.

It must be stressed, however, that it is of great importance that in all fields of human knowledge the findings of scientific research in terms of their practical applications should be made known also in the mother tongue of the population, so non-specialists and monolingual people, as well as the employees in the various companies can benefit from them.

This presupposes that these specialists, who, as a matter of course, make use of English in specialist journals or at conferences, are able to spread and/or popularize the results of their research in publications or speeches as well, or to get them introduced on the shop floors in the language of the community. This implies not only an excellent command of the mother tongue, but also of the technical terminology in the mother tongue belonging to the subject. This technical terminology, as far as academic education is concerned, is acquired to a great extent in the second "cyclus" (of the so-called initial programmes of study), which leads to a master's degree¹.

In addition, highly educated graduates may be expected to have a more or less thorough command of one or more languages with international prestige, next to their mother tongue and the international *lingua franca*; in this way the cultural deprivation, referred to above, is not only compensated for partly or entirely, but also collateral assets are acquired to be able to operate the most satisfactorily in a professional

¹ In Flanders studies in Higher Education consist of three tiers: the so-called first "cyclus" offers bachelor programmes of study; the second "cyclus" prepares students for a master's degree, and the third "cyclus" involves all kinds of postgraduate studies. The term "initial" is used for a programme followed before any other one, either at a bachelor or master level.

setting, where e.g. German, French or Spanish is the currently used medium of communication.

In an economy, which is increasingly globalized, these are self-evident developments; this holds all the more for a medium-sized language region like ours, where foreign investors often bring their own language. That French and German keep occupying a very special place in a trilingual country like Belgium needn't be further emphasized here.

Consequently, the importance of foreign languages at the level of secondary education cannot be emphasized enough. In addition to the mother tongue, they need to be promoted in all the ways possible, also through international exchange programmes and summer courses abroad. This care for the mother tongue and for foreign languages also deserves the greatest concern at the institutions of Higher Education.

The way in which and the extent to which this needs to be achieved will vary from one branch of studies to another. As a matter of course, in the Faculties of Arts (Germanic and Romance languages...) languages hold a special place. In addition, it is quite conceivable that, given the bilingual and sometimes even trilingual legislation in this country, at least as much attention is given to French or even German as to English in the Faculties of Law, to cite just an example. Next to the primary concern with the professional knowledge proper and the command of the mother tongue, it will be the general rule, certainly in the Faculties of Medicine, Sciences and Applied Sciences, that the knowledge of English should be promoted.

2.2. Points of agreement in the public debate

In various respects, opinions on the use of languages that are formulated in the public debate diverge altogether, but the majority of the persons involved in Flanders seem to agree on a number of issues:

1. Globalization/Europeanization is a growing reality in a lot of domains. As such, aiming at a European Educational Environment logically follows from it. The challenges and perspectives which present themselves to us in this context offer a possibility for students to further enhance their traditional capacities to cooperate with people having a different culture.

Over and above this, the institutions of Higher Education have to adapt their policy to the European dimension of Higher Education to keep their attraction also in the future for the own community as well as for foreign students, lecturers, scientific researchers and scholars.

2. English is the *lingua franca* in science, scientific research and in a great number of international, eco-

nomie, political and management connections. In addition to the knowledge of the mother tongue, the command of this *lingua franca* is absolutely essential for graduates.

The foundation of the knowledge of English and other languages needs to be laid in secondary schools. Other languages, such as French, German and Spanish have a formative value; in certain cases, they are necessary for the acquisition of information (some parts of technical literature are not translated into English), and are often indispensable to be able to work well.

The enterprises strongly insist on having at their disposal executive staff members who can operate efficiently in circumstances where foreign languages are used, first and foremost through their knowledge of English, but also in a number of cases through using other different languages.

3. As far as the third "cyclus" (doctoral and postgraduate work,...) in Higher Education is concerned, the (wider) use of a foreign language of teaching can be an added value for students and so be functionally justified. For extra training and refresher courses, specific courses for foreigners and international educational activities as well as in scientific research, it is obvious that the institutes of Higher Education have sufficient scope of autonomy to optimize the use of languages case by case.

4. The contact with the own language community should also be preserved with these advanced programmes of study: indeed, it must be possible for new scientific developments and concepts to be expressed in Dutch.

5. Dutch must keep its full socially relevant status as the language of culture and research, and the overall systematic and structural substitution of it by English is not acceptable to anybody.

It should be stressed that this stance of the Dutch-speaking community of Flanders seems to be the same as in most other countries in Europe. Indeed, in Europe a structural "anglicization" is not a general alternative and only few people stand for it.

The *gremia* involved still seem to be reflecting on introducing the best possible system for the use of foreign languages in Higher Education in addition to the mother tongue.

2.3. Points of disagreement in the public debate

1. Some people advocate preserving Dutch as the language of teaching in Higher Education as a matter of policy in general, both in the first and second "cyclus", which respectively lead to the bachelor's degree and the master's; this also holds for the third "cyclus".

This group argues that the language regulation under the Flemish decrees of 1991 and 1994 has been satisfactory and has offered enough scope for exceptions to make use of English and other languages, whenever justified.

The proponents point out that our system of Higher Education has achieved good results under this language legislation, also as far as the international position of students, graduates and scientific research of the institutes of education is concerned.

They further emphasize that by far most of the graduates hold posts in the Dutch-speaking region and that switching to English constitutes the danger of decreasing quality during the process of education. In addition, they fear the impoverishment of Dutch as a language of culture and science.

They believe that substituting English for Dutch also has a negative impact on the democratization of Higher Education, on the social behaviour and communication in the professional relations, as well as on the "in-service" training of staff members. It also enhances the distance between science and society, and is contrary to the objective of maintaining the European diversity of languages and cultures.

2. Others plead for the freedom to introduce English into Higher Education to a greater or lesser extent.

2.a Quite a number of persons involved think the institutes of Higher Education should have the autonomous flexibility to use English, instead of Dutch, in initial study programmes of bachelor and master for some courses of the curriculum, if it can be demonstrated that this is a major asset to students and for the functionality of the educational programme.

This possibility has been included in the language regulations of the Flemish decree of 4 April 2003 concerning the restructuring of Higher Education in Flanders.

The proponents of this policy are mainly concerned that students, more than is the case now, should be prepared during their university education for the international environment in which, to a greater or lesser extent, they will have to work.

2.b Some people advocate the freedom to offer, within some specific graduate studies, a number of "highly specialized initial master programmes" exclusively in English, without a Dutch alternative.

These courses ought to be selected on their potential to create international dimensions and, in so doing, to "capitalize" the proven, internationally recognized excellence of the institute in an entirely English curri-

culum, in which also foreign students could participate. This "anglicization" is not only meant to meet the needs of foreign students (and to keep part of them as researchers afterwards), but also to have the own students benefit from improving contacts with foreign co-students.

Others would like to extend these exceptions to "specific" master programmes that cannot be outrightly considered as "highly specialized", but which are intended to give students a solid preparation with a view to specific segments of the international market.

2.c Some persons are of the opinion that it is up to the institutes, from the initial master curriculum, to decide on organizing the programmes exclusively in English.

2.d Finally, a number of people, mainly in the Netherlands, opt for the plan to eventually substitute English for Dutch in scientific Higher Education throughout. They do so, arguing that, in this way, their institutes will be able to take up optimum positions on the international forum.

These divergent opinions seem to be in no way connected with particular fundamental differences, such as "conservative" versus "progressive" or for that matter "provincial" versus "worldwide". They seem to be prompted by differences in the assessment of the impact of "anglicizing" the educational programmes to a greater or lesser extent and by the priority list of objectives one wants to attain.

The diverging opinions can also be accounted for in the context of the broad spectrum of Flemish Higher Education and the scope of its diversity. It is a matter of importance not to close the dialogue, and, as experiments with the reforms are developing, to give substance to the ongoing debate with them.

As a matter of fact, the problems have a marked European dimension, so it is indicated to start the debate at the European level and to tune the mutual experiences and insights, in order that the future European Environment for Higher Education would be consistent with the preservation of democratic and social values and the diversity of languages and cultures.

2.4. The new Flemish language legislation (4 April 2003): more autonomy for the educational institutes

2.4.1. Content

While the discussion in the working group was going on, a new language regulation was ratified. As compared with the previous language regulations (the

Flemish decrees of 1991 and 1994), the new regulation (the Flemish decree of 4 April 2003, passed by the Flemish parliament on 2 April 2003) is more flexible and opens a number of new opportunities and degrees of freedom as far as the use of languages is concerned.

In the initial bachelor and master programmes other languages may be made use of for particular courses. As regards this use of other languages, the authorities of the institutes are given the decision power and the freedom to apply the provisions, which need to be satisfied, "to a limited extent", "added value for the students and the functionality of the curriculum". Evidently, an other language may be used for the courses taught by foreign visiting professors.

However, the institutes are allowed to offer initial bachelor and master programmes completely in an other language than Dutch, if educational programmes are involved which are devised specifically on behalf of foreign students, provided an equivalent curriculum to be determined by the institute is offered in Dutch, possibly in co-operation with other institutes or universities.

As regards the bachelor and master programmes after other bachelor and master programmes respectively, the postgraduate studies, the teaching and study activities as part of further education after the initial programmes, refresher courses, and the specific educational programmes within the framework of the International Course Programme of development co-operation for the benefit of foreign students, the institutes themselves decide on the choice of the language of education without being obliged to offer an equivalent programme in Dutch.

2.4.2. Reaction

Most of the 'points of agreement and disagreement', mentioned above, can be dealt with satisfactorily within the framework of the new language regulations.

As far as the 'points of disagreement' are concerned, legislators do not meet the desires of those who would like to organize full initial programmes in English without there being a Dutch equivalent. The decree entitles students to follow any initial programme in their mother tongue, albeit that some courses are taught in an other language.

The decree tends to give the institutes of Higher Education greater autonomy and more freedom. The institutes are obliged to explicitly account for the decisions made and, after consultation of the students, to lay them down in a code of behaviour. Every year they have to report to the Flemish government and Flemish Parliament. What is important in this system is that

they should make their policy as regards this matter socially acceptable and so establish their influence.

Whatever the freedom of language use and other collateral degrees of freedom are that the authorities assign or will assign to the educational institutes involved, whatever the autonomous responsibilities are with which the institutes of higher education are entrusted or will be entrusted, it seems to be evident even now that the decisions made by the institutes concerning the use of English and other foreign languages will be embedded in a complex and dynamic reality, which is in permanent evolution.

Therefore it is advisable in any case that, on a permanent basis, sufficient attention, follow-up, research, reflection and verification should be invested in it. In this connection the ethical component must prevent Higher Education from becoming a product solely subjected to the market requirements. The use of languages is an element deserving attention in terms of quality control and accreditation.

After all, the threefold objective of Higher Education is teaching, scientific research and scientific and social services. Although universities and institutes of Higher Education in general should have at their disposal the autonomy coupled with their specific missions, they do not exist in their own right, but on behalf of the society, which endows them with the resources required for them. These three objectives are closely connected. This coherence is embodied the most in the educational programmes of students and the way in which they are equipped in order to realize their potential afterwards on the basis of the quality of what they acquire during their process of education. What is eventually involved are the prospects of our students and the future of our society.

Uncertainty

The problems discussed so far sufficiently underscore the complexity of the entire situation, but there is more.

For one thing, there are still a lot of uncertainties and unanswered questions regarding the European educational reform. In the course of the past years the European Ministers of Education have made several declarations of intent. However, we do not know as yet how the democratic institutions of the various countries will respond to these plans; neither do we know whether they will agree to them and how the educational institutes will eventually implement them.

How will the different institutes of Higher Education in the European countries involved react to the stipulation in the Declaration of Bologna, in which it is

specified that the reform needs to be effected with due respect for “the diversity of cultures, language, national educational systems and the autonomy of the universities”?

How will the students and their organizations react now that the Declaration of Prague (2001) recognizes their involvement?

Taking into account all this, how is the movement of students in either direction going to be, both in terms of quantity and quality? The use of languages in Higher Education must not result in the replacement of valuable Flemish students by less educated students from abroad.

2.5. The optimum solution

It appears from the foregoing that it is difficult to find the best solution, because one has to allow for many aspects and varied interests, which are sometimes conflicting, such as:

- the quality of the educational process
- scientific research
- the democratization of Higher Education
- the international relations
- the preparation of students for their professional activities in a global environment
- the mobility of students and the balance between the departure of our own students and the intake of foreign students
- respect for the social function of higher education and the relation between research and society
- the role of the mother tongue as a unique medium of creativity
- the social behaviour and adequate communication as regards the professional relations and operational efficiency in the enterprises within the own language region
- the richness and diversity of languages and cultures outside English.

An important distinction has to be made between the exact sciences, the social or behavioural sciences and the arts (or cultural sciences).

Of decisive importance are also the objectives of the various types of Higher Education and the professional competence with a view to which the courses are organized:

- institutes of Higher Education:
 - professionally (i.e. more practically) oriented: bachelor and bachelor-after-bachelor programmes as well as refresher courses (or continuing education);
 - academically (i.e. more theoretically) oriented: bachelor, master and master-after-master programmes, as well as further postgraduate courses in association with a university;

- universities:

- academically oriented bachelor and master programmes (of the first and second “cyclus”, the so-called initial programmes), preparatory courses for the doctorate, specialized master-after-master programmes, postgraduate programmes and refresher courses, (the third “cyclus”).

The optimal solution has to be looked for in a dynamic balance between the various component aspects mentioned above. Moreover the optimum to be pursued will vary depending on the branches of studies and the professional environments in which the graduates will find themselves. As far as the latter aspect is concerned, there is the concomitant difficulty that in a lot of cases it is not known where students eventually will end up professionally.

The view of the working group is that, to an equal extent, care should be taken of:

- the preservation and promotion of Dutch as the language of science and culture in Higher Education in Flanders
- as well as of the maximal development opportunities for the academic world and students in a Flemish context within the European environment of Higher Education to be created.

It is the opinion of the working group that neither of these two aspects should be subordinated to the other. Only through a symbiosis of both will the institute of Higher Education be able to optimally fulfil the threefold duty of teaching, scientific research and social services in the community in which and for which it functions in the first place; at the same time the institute will be able to enter into a dialogue with the European and mondial partners, with whom they are expected to share and exchange students, lecturers and expertise.

2.5.1. *The initial programmes of the first and the second “cyclus”, i.e. that of bachelor and master, respectively*

The internal logic of things as well as the arguments developed above account for the fact that

- the initial educational activities of the first and second “cyclus” (bachelor and master) are organized in the mother tongue for the own Flemish students, and that these Dutch programmes are offered in all branches of study,
- while at the same time due attention is paid to the *lingua franca* and, if necessary, to other foreign languages.

With a view to the active promotion of some initial (master) programmes abroad, or in the context of other specific achievements, the academic authorities can be of the opinion that a large part or the whole

range of courses has to be organized in a foreign language; in practice, this means English.

By way of example those initial master programmes could be cited that have a "very high degree of specialization" in which the university has an exceptional internationally recognized reputation. These programmes might attract a great number of foreign students, without whom, strictly speaking, it would be difficult for such programmes to be sustained.

Other people think that this could also apply to some "specific" initial programmes which need not necessarily be considered as "highly specialized", but which in cooperation with particular reputable universities abroad, give students a thorough preparation for specific segments of the international market. Some people think that even more "general initial" programmes could qualify for "internationalization" if it appeared, in practice, that they are in the focus of attention abroad.

It is still a matter of disagreement whether or not parallel "equivalent programmes" in Dutch should be offered as well.

It is the conviction of the majority of the members of the working group that our own students are entitled to be given the opportunity to attend entire bachelor and 'initial' master programmes in their mother tongue, albeit with some subjects taught in a foreign language, as provided for in the official language regulations. By contrast, others argue in favour of a more pragmatic approach, which means permitting, in these cases, not to have to organize such Dutch equivalent programmes.

It is in any case strongly recommended that an institute which does not consider offering alternative courses in Dutch should consult with the other Flemish institutes of Higher Education, in order to avoid overlaps and/or competition and to examine to what extent there are possibilities to provide for the equivalent programmes in Dutch in concert with these institutes.

It mustn't be the intention that these programmes in a foreign language attract the highest possible numbers of students, whether qualified or not, for mercantile reasons. It must be the intention to promote the international reputation and attractiveness of our universities in those disciplines in which they are "centres of excellence".

2.5.2. *The non-initial programmes*

The specialized master programmes following an other master programme, and all studies which are part of the third "cyclus" of education (postgraduate levels, such as a doctoral programme), as well as any other

non-initial educational activity and scientific research in general, are imbedded in an environment that differs from the initial programmes. Here the academic authorities are allowed to optimally regulate the use of languages with the necessary degrees of freedom.

As the academic bachelor and master programmes are based on scientific research, with which they are closely unified, the linking of research and teaching must be preserved, also in terms of the use of languages, language innovation and the terminological development in Dutch.

So, in this respect, it is essential that a doctoral dissertation, written in English or any other foreign language, should be accompanied by an abridged Dutch version, in which the terms and concepts of the research project are expressed and described.

In order that foreigners, who come to this country to study, should be able to effectively enjoy the openness and the available facilities of the receiving university, it is in their interest that they make use of the existing language centres to acquire a knowledge of Dutch, albeit a passive one. Experience shows that foreign researchers who stay here for a longer period of time enjoy making use of the opportunities offered by the university language centres to learn Dutch.

3. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

1. The European environment of Higher Education to be created offers the authorities of the institutes unique chances, which they must seize with both hands, to achieve a double objective: to have students and lecturers, to a much greater extent than ever before, share in the wealth of the European languages and cultures, and at the same time to make full use of academic 'excellence' to attract students and lecturers from other countries and language regions.

2. This double objective presupposes a language policy that gives the national language in Higher Education its proper place which it is entitled to, and that in specific cases leaves scope for partial or entire curricula to be taught in a foreign language, especially English.

3. As far as the level of the bachelor's degree is concerned, no other arrangements need to be made than the ones that are obvious for our own students. In Flanders education at the bachelor's level will be entirely organized in Dutch, coupled with efforts to promote the knowledge of foreign languages optimally, as a rule English in the first place.

4. Also in the master programmes of study, which link up with the bachelor ones, Dutch should be the

language of education; here, however, some subjects taught in English by (visiting) professors, can enhance the value of the programme. The number and kinds of those subjects are to be determined by the objectives of the programme.

5. In some specific master degrees an institute can, after consultation with the other Flemish institutes of Higher Education, “capitalize” on its proven and internationally recognized excellence in a curriculum entirely in English, which can also accommodate foreign bachelors. The discussion concerning the knotty question whether or not in the case of such an initial master programme in English an equivalent Dutch one must be kept can, as yet, not be regarded as closed. However, the majority of the members of the working group urge keeping such an equivalent course of studies in Dutch.

6. In the final postgraduate programmes (the third “cyclus”) a large degree of language freedom ought to be the dynamic rule, possibly with parallel curricula in both Dutch and English. The link with the own language community also needs to be preserved in these postgraduate programmes: indeed, it must remain possible to express new scientific developments and concepts in the vernacular language as well.

7. The importance of foreign language teaching at the secondary school level cannot be overemphasized. Next to the teaching of the mother tongue, it should be promoted and supported in all possible ways, such as international exchanges, summer courses abroad, and the like.

8. Furthermore, it is recommendable that, on a permanent basis, full attention, follow up, research, reflection and verification should be invested in the language use in Higher Education: here the ethical component must prevent Higher Education from being subjected solely to the market mechanism. Consequently, language proficiency in the sense of the correct and creative use of the mother tongue, should be a matter of underlying but permanently present concern of the lecturers at the universities, just like in secondary education. The use of languages is an issue that deserves full attention, whenever internal or external quality control and accreditation are involved.

9. The universities will have to organize language courses and introductory cultural courses in general for all foreign students, so that, in the spirit of the Sorbonne and Bologna Declarations they get acquainted, as well as possible, with all the features of our society and culture and with the language of the community whose welcome guests they are for some time.

Complementary information

1. On Dutch in a global perspective

Here follows a quotation from the report of the Dutch Royal Academy of Sciences drawn up by the commission “Dutch as a Medium for Scientific Research”, *Dutch, unless...*, Amsterdam, February 2003:

“In the first place it has to be stated that Dutch is a living language, which is used in a great number of formal domains (legislation, religion and education) in the Netherlands and Flanders. It is also a language by means of which large parts of South Africa can be reached: Dutch is the bridge to Europe for South Africans. In addition, thousands of Indonesians still take Dutch as a minor subject every year so as to be able to consult codes, archives and scientific literature.

The Dutch Language Association can rightly put it that, in general, Dutch is doing well. In the world there are nearly 21 million speakers of Dutch, and as such the language ranks as the thirty-fifth in the world list of 6000 existing languages. It is also one of the eleven official languages of the European Union.

That Dutch is of vital importance is borne out by the numerous translations into and from it. Abroad there has also been an increasing number of students who take Dutch as a subject. Over the past fifteen years there has been an increase of 59% in the number of countries where Dutch studies are offered as a course (from 155 to 203 universities in no fewer than 42 countries). The Dutch Language Association is pursuing an active policy, in this respect and will, through incentive programmes, be trying to enlarge the number of educational and promotional opportunities, particularly for students in Eastern Europe”.

2. On the promotion of multilingualism in general and of English in particular in the initial programmes of Higher Education

As far as the initial programmes are concerned, the creativity in the teaching of English (and subsidiarily French, German and/or Spanish) should be given full scope, just like in secondary education.

The academic authorities, the faculties and departments need to make use of the freedom to stimulate the knowledge of foreign languages in the bachelor programmes, by personal reading assignments in some foreign language, by occasionally organizing guest lectures or lectures in a foreign language (possibly with tutorial follow-up, certainly in the first year or years), by arranging meetings with foreign students (in which the student gives a talk in his own language followed by a discussion in the foreign language with the students), etc.

Evidently, here the Erasmus/Socrates programmes play a crucial role before and after, but also all the other stays abroad, within or outside an institutionalized framework, should be encouraged.

In the corresponding master courses coming after a bachelor programme these efforts can be intensified, because students may be expected after three years of higher education to have acquired sufficient proficiency in the foreign language to assimilate the specialist literature in a foreign language independently, to use textbooks from abroad, to

attend a series of lectures in a foreign language and to actively command that language to some extent for an everyday talk as well as for the discussions about the field of study.

So, at this stage an attempt can be made to have one or a few ordinary courses taught in a foreign language by native speakers whose didactic capacities have been checked carefully, or by non-native speakers whose command of the foreign language and didactic abilities come up to the same (satisfactory) level. It is obvious that students who, through no fault of their own, keep having problems with their knowledge of foreign languages, should be given some tutorial assistance. Also the availability of the existing language centres for individual practice in the institutes has to be mentioned here.

It can be further considered to organize courses for specific purposes to increase the students' proficiency in writing papers or giving talks in correct, intelligible and clear English.

With a view to the (social and industrial) management that will later be conducted by the graduates, it is of great importance that one should have at one's disposal lists, drawn up together by the universities, with the standardized specialist terminology in Dutch, which is accompanied by the analogous terms in English and possibly in other relevant languages as well.

This is also an important support for the teaching of carefully chosen courses in English (or other languages for that matter), as set out above.

These lists will also help, to some extent, to compensate for the diminished quality of courses taught in a language which is not the mother tongue (just think of the enthusiasm and the nuancing necessary for the transfer of knowledge); they will also make up for the additional efforts to be made by the students (who, in the first place, have to cope with the level of difficulty of the subject matter itself). These lists will also be valuable for our society, as they are very useful in all professional environments where Dutch is the medium of communication, not at least in the enterprises; let us just think of working regulations and preparations, quality and safety instructions and the communication connected with them.

3. On the language support of foreign students

As far as the foreign exchange students are concerned who come to this country for a limited period of time, ranging from 3 months to 1 year (Erasmus/Socrates), it is the basic assumption of this programme, including the financial implications, that the very reason for their coming to

Flanders also is to get to know the Dutch language and culture better.

The very essence of this plan means that such exchanges are embedded in Dutch programmes of the bachelor and master studies, where a great number of teaching devices, e.g. in English, can be employed, such as the providing of documentation, literature, etc. to facilitate their studies; if necessary, this may include the teaching of a limited number of courses in English or in an other foreign language. For these shorter stays preparatory adaptation facilities are provided for, and the specialized language centres supply an adapted introductory teaching of Dutch, mainly preceding the stay, but also during it.

As far as the foreign students are concerned who are expected to come for a larger period of time to attend a programme in the first or second "cyclus" within the framework of the new exchange streams which are likely to emerge, stimulated by the European Environment for Higher Education, the number and quality of the foreign students involved in this mobility are, as yet, unknown.

As to the necessary reception measures and the creation of an atmosphere of openness and helpfulness towards these foreign students, it is desirable that one should keep in line with the basic principles of the European policy makers. More particularly, this means the contribution of the Dutch language and culture to the richness of the European diversity.

The providing of information, the preparation, reception and support during the period of study of these foreign students must equal the means provided for in the cases of shorter exchanges; actually, even more helpfulness, intensity and better structures should be offered here.

The Bologna and Sorbonne Declarations strongly emphasize that the mobility of students and lecturers offers unique opportunities for contacts with other languages and cultures to be established, which precisely constitute the very richness of the European heritage. When foreigners show interest in following a specialized programme in English at a Flemish university, it may be assumed that they do so in the spirit of Bologna: this means acquiring specialized know-how from internationally acknowledged scientists or scholars in a language that is easily accessible to them and in a particular cultural environment in which Dutch is the language of communication.

So, the receiving university has the compelling duty for foreign students to make the necessary arrangements to look also after this dimension of the mobility aimed at by organizing language courses and other introductory courses about all aspects of the Flemish society and its Dutch culture. Only in this way are the spirit and even the letter of the Bologna and Sorbonne declarations fully honoured.

Executive Summary

The Use of Languages in Education and Science

The Declaration of Bologna insists on creating a European Environment for Higher Education to improve the mobility of students so they can enjoy the opportunities of it, including the democratic values and diversity of cultures and languages.

As to the diversity of languages, the debate in the public forum in Flanders is characterized by two major concerns, namely on the one hand the preservation of Dutch as a fully recognized language of education, science, professional work and culture, and on the other hand the safeguarding of the maximal development opportunities for the academic teaching institutes and their students.

Globalization/Europeanization is a reality and everybody agrees that English is the *lingua franca* in science and in a great number of international relations. The command of this *lingua franca* is essential for graduates. The institutions of Higher Education have to adapt their policy to remain attractive for the own community as well as for foreign students, lecturers, researchers and scholars.

Some people advocate preserving the Dutch mother tongue throughout as the language of teaching in Higher Education as a matter of policy in general. Others plead for the freedom to introduce English into Higher Education to a greater or lesser extent.

The new Flemish Decree of 4 April 2003 is more flexible than the former as far as the use of languages is concerned. But the new legislation does not meet the desires of those who would like to organize full 'initial' bachelor's and master's programmes in English without a Dutch equivalent. The decree entitles students

to follow any 'initial' programme in their mother tongue, although some courses can be taught in an other language.

The discussion in the working group reveals the complexity of the issue. It appears that it is difficult to find one single solution for all the cases because one has to allow for many aspects and varied interests, which are sometimes conflicting.

Eventually a language policy must give the national language in Higher Education its proper place which it is entitled to, and has to leave, in specific cases, full scope for partial or entire curricula to be taught in a foreign language, especially English.

CAWET has concluded and recommended as follows. In Flanders education at the bachelor's level will be organized in Dutch, and efforts should be made to promote the optimal knowledge of foreign languages, as a rule English in the first place.

In the master programmes of study linking up with the bachelor ones Dutch will be the language of education; here, however, some subjects taught in English can enhance the value of the programme.

In some specific 'initial' master degrees an institute can 'capitalize' on its proven excellence in an entirely English curriculum, which can also accommodate foreign bachelors. The majority of the members of the working group insist on keeping an equivalent Dutch programme in that case.

In the postgraduate programmes a large degree of freedom ought to be the dynamic rule, provided that the link with the own language community is preserved.

The universities will have to organize courses to enable all foreign students to get acquainted, in the spirit of the Bologna Declaration, with the features of our society and culture and with the language of the community whose welcome guests they are.

**SAMENSTELLING VAN DE WERKGROEP /
COMPOSITION OF THE WORKING GROUP**

Voorzitter / President:	Herman Deroo
Leden / Members:	Jean Berlamont Herman De Dijn Xavier Dekeyser Georges De Schutter Jozef Devreese Wilfried Dewachter Jan Kretzschmar Lars Malmros Urbain Meers Michel Naze Jacques Peters Karel Porteman Ludo Simons Stan Ulens Valentin Van den Balck Karel Van Goethem Stijn Verrept Werner Waterschoot Jacques baron Willems

CAWET MEMBERS

President:

Prof. Achiel VAN CAUWENBERGHE
Control Engineering
Universiteit Gent

Vice President:

Prof. Ludo GELDERS
Industrial Management
Katholieke Universiteit Leuven

Members:

Prof. Etienne AERNOUDT
Metals and Materials Engineering, Katholieke Universiteit
Leuven

Ir. Jean BEECKMAN
Etex, Brussel

Dr. ir. Stan BEERNAERT
VMWaternvoorziening, Brussel

Prof. Jean BERLAMONT
Hydraulics, Katholieke Universiteit Leuven

Prof. Bart DE MOOR
Electrical Engineering, Katholieke Universiteit Leuven

Ir. Jean-Pierre DEPAEMELAERE
Suez-Tractebel, Brussel

Ir. Marc FRANCKEN
Gevaert, Antwerpen

Burggraaf Dirk FRIMOUT
Ministerie Economie, Brussel

Dr. ir. Paul GOVAERTS
SCK/CEN, Mol

Dr. ir. Guy HAEMERS
Bekaert, Kortrijk

Prof. Charles HIRSCH
Fluid Mechanics, Vrije Universiteit Brussel

Ir. Jan JONGBLOET
Vetex, Kortrijk

Dr. ir. Jan KRETZSCHMAR
VITO, Mol

Ir. Robert LENAERS
NV Vanhout, Geel

Dr. ir. Jan LEURIDAN
LMS International, Leuven

Prof. Gaston MAGGETTO
Elektrotechniek en Vermogenslektronica, Vrije Universiteit
Brussel

Ir. Stan ULENS
Electrabel, Brussel

Dr. ir. Norbert VAN BELLE
Janssen Pharmaceutica, Beerse

Prof. Hendrik VAN BRUSSEL
PMA, Katholieke Universiteit Leuven

Prof. Erick VANDAMME
Industrial Microbiology, Universeit Gent

Prof. Georges VAN DER PERRE
Biomechanics and Graphic Design, Katholieke Universiteit
Leuven

Prof. Joos VANDEWALLE
ESAT, Katholieke Universiteit Leuven

Prof. William VAN IMPE
Soil Mechanics, Universiteit Gent

Honorary Presidents:

Prof. Daniël VANDEPITTE
Civil Engineering, Universiteit Gent
Ir. Valentin VAN DEN BALCK
Berenschot, Brussel

Secretary:

Ir. Roland WISSAERT
Siemens, Gent

Ir. Willy VAN OVERSCHEE
IBM, Brussel

Dr. ir. J. VAN REMORTEL
Alcatel Bell, Antwerpen

Ir. Ivo VAN VAERENBERGH
Bavaco, Zoersel

Prof. Marc VANWORMHOUDT
Electronics and Measurements, Universiteit Gent

Prof. Pierre VERBAETEN
Computer Science, Katholieke Universiteit Leuven

Prof. Ronny VERHOEVEN
Hydraulics, Universiteit Gent

Prof. Willy VERSTRAETE
Microbial Ecology, Universiteit Gent

Dr. ir. Paul VERSTRAETEN
Sidmar, Gent

Prof. Jacques WILLEMS
Electrical Systems, Universiteit Gent

Associate Members:

Ir. H. DEROO
KVIV, Antwerpen

Prof. J. DE SCHUTTER
KVIV, Antwerpen

Prof. R. GOBIN
Graphic Design, Katholieke Universiteit Leuven

Mr. E. JACQUEMIJN
Stichting Flanders Technology International, Mechelen

Dr. H. MALCORPS
Royal Meteorological Institute, Brussel

Ir. M. NAZE
Capsugel, Bornem

Mr. J. TRAEST
FWO, Brussel

Ir. P. VAN DER SPIEGEL
Keerbergen

Dr. J. VAN KEYMEULEN
Braine-le-Chateau

Honorary Members:

Prof. H. DE MAN, ir. J. DE MAN, Prof. A. DERUYTTERE,
ing. L. DE SCHAMPHELAERE, Prof. W. Baron FIERS,
Prof. G. FROMENT, Prof. R. JACQUES, R. MAES,
Dr. ir. L. MALMROS, Dr. ir. U. MEERS, Prof. J. PETERS,
Prof. N. SCHAMP, Ir. M. SOENS, Prof. J. VAN BLADEL,
Baron E.A. VAN DYCK, Prof. M. Baron VAN MONTAGU

BACAS Steering Committee

Prof. A. VAN CAUWENBERGHE, president CAWET and BACAS
Prof. L. GELDERS, vice-president CAWET
Ir. R. WISSAERT, secretary CAWET
Ir. V. VAN DEN BALCK, past president

Prof. P. KLEES, president CAPAS
Prof. Ph. BOURDEAU, vice-president
Prof. N. DEHOUSSE, past president
Ir. J.J. VAN DE BERG, CAPAS

